

УДК 37.091.12.11.3-051:78

Бодрова Тетяна

Bodrova Tetiana

МЕТОДИЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ З ПОЗИЦІЙ ЗАДАЧНОГО ПІДХОДУ

METHODOICAL PREPARATION OF FUTURE MUSIC MASTERS FROM POSITIONS OF TASK APPROACH

У статті висвітлено питання теоретичного й методичного забезпечення процесу розв'язання педагогічних задач у підготовці майбутніх учителів музики. Доведено, що впровадження технології застосування задачного підходу, розробка дієвих механізмів моделювання педагогічних ситуацій вважаються одними з гострих практичних проблем в організації навчання студентів-музикантів. Проаналізовано сутність та значення методичних задач, запропоновано варіанти їх класифікації.

Ключові слова: методична підготовка майбутніх учителів музики, задачний підхід, педагогічна задача, методична задача, педагогічна дія, педагогічна ситуація.

У сучасних освітніх реаліях гостро постала проблема підготовки фахівців, здатних відповісти на виклики глобалізованого суспільства, робити вибір у максимально невизначених виробничих ситуаціях, приймати критичні рішення, шукати креативні шляхи розв'язання проблем у світі, що швидко змінюється. У зв'язку з цим заклади університетської освіти отримали нове соціальне замовлення на виховання педагогічних працівників з більш високим рівнем комунікабельності, самостійності й креативності дій, здатності до самоорганізації та самореалізації в умовах високої динаміки ринку праці.

Одним із векторів модернізованої освіти є організація підготовки майбутніх учителів на основі задачного підходу, основним постулатом якого є розуміння педагогічної діяльності як процесу постановки і розв'язання задач у навчально-виховних системах різного формату (Г. Балл, Д. Гришин, О. Дубасенюк, Ю. Кулюткін, Н. Кузьміна, Ю. Кравченко, Т. Новацький, О. Міщенко, В. Оконь, В. Сластьонін, Л. Фрідман, М. Фрумкін, Л. Спирін). Це положення спирається на фундаментальний висновок психологічної науки, за яким кожна осмислена людська дія є більшою чи меншою мірою свідомим вирішенням певної задачі (Л. Віготський, О. Леонтьєв, Є. Осипова, С. Рубінштейн та ін.).

У сфері музично-педагогічної освіти з посиленням вимог до методичної складової підготовки майбутніх педагогів-музикантів набуває все більшої актуальності технологічне забезпечення процесу розв'язання студентами педагогічних задач не тільки в процесі вивчення фахових предметів, але й у різних видах міжпредметної інтеграції.

У зв'язку з вищезазначеним, *мета статті* полягає у висвітленні особливостей застосування задачного підходу в методичній підготовці майбутніх педагогів-музикантів.

Ідеї щодо організації навчальної діяльності майбутніх учителів, удосконалення їх педагогічного інструментарію розглядаються сьогодні значною мірою з позицій реальної здатності вирішувати конкретні методичні задачі (В. Беспалько, В. Бондар, М. Левіна, В. Сластьонін, О. Пехота, І. Підласий, Н. Щуркова та ін.). Озброєння студентів знаннями й уміннями у сфері володіння ефективними засобами педагогічної взаємодії створюють підстави для розгляду задачного підходу як універсальної технології вивчення всіх фахових дисциплін, оскільки цей підхід виступає передумовою і провідним засобом засвоєння інструментальних основ учительської праці (О. Дубасенюк, І. Зязюн, Ю. Кулюткін, Л. Мільто, Н. Кузьміна, О. Новиков).

У науковій літературі існують різні позиції щодо визначення сутності педагогічної задачі. Цей феномен розуміють як: одиницю, “клітинку” навчального процесу, зразок мінімальних проєктивних дій (О. Новіков); ціль, поставлену за певних умов (О. Леонтьєв); мету, задану в конкретних умовах, що потребує активного способу її досягнення (О. Тихомиров); усвідомлення суб’єктом протиріччя між відомою метою та невідомими шляхами її досягнення (О. Балл); результат усвідомлення суб’єктом навчання (виховання) необхідності розробки системи професійних дій і прийняття їх до виконання (Л. Мільто).

Науковці висувають конкретні вимоги до педагогічних задач аби вони виконували свою технологічну функцію. Так, педагогічні задачі мають бути тісно пов’язані з обговорюваною на занятті проблемою; у їх змісті повинні враховуватись наявні загальнопедагогічні й фахові знання студентів, спеціальні й методичні уміння, а також набутий життєвого досвід. Важливим також є дозованість задач за кількістю та видовими ознаками для оптимального регулювання інтересу студентів до цієї форми навчальної роботи [2].

Так, О. Дубасенюк як прихильник активного використання задачного підходу в професійній підготовці майбутніх педагогів зазначає: “якщо задачний метод спочатку розумівся дещо спрощено і обмежувався емпіричним вирішенням та педагогічною інтерпретацією професійних ситуацій праці вчителів-вихователів, то з розвитком теоретичної бази задачна технологія почала розглядатися з позицій системного підходу до професійно-педагогічної підготовки як перспективний шлях удосконалення управління навчально-виховним процесом у педагогічному вузі, що забезпечує його цілісність, проблематизацію, технологічність” [2, с. 161].

При знаходженні найбільш оптимального варіанту розв’язання задач студенти повинні, трансформуючи методичні знання в практичні дії, спиратися на основні педагогічні поняття, закони та закономірності, принципи та методи навчально-виховної роботи з учнями. Необхідним елементом виконання зазначених процесуальних дій є сформованість умінь майбутніх педагогів знаходити найбільш прийнятний спосіб подолання протиріч та психологічних бар’єрів різного походження.

Результати наукових досліджень доводять, що задачний підхід дає змогу посилити проблемну подачу навчальної інформації під час заняття, спонукає студентів до роздумів, творчого пошуку інформації, до самостійних висновків та узагальнень. У свою чергу, проблемні питання та практичні завдання сприяють розвитку рефлексії, самосвідомості, самооцінки майбутніх учителів [6].

Аналіз наукових досліджень засвідчує, що здатність до ефективного вирішення педагогічних задач безпосередньо пов’язується з майстерністю вчителя (Ю. Бабанський, І. Зязюн, Н. Кузьміна, Л. Мільто, Л. Фрідман). Так, І. Зязюн, аналізуючи значення педагогічної задачі, акцентує увагу на тому, що “розв’язання її – основна клітина педагогічної майстерності, яка відображає рівень професіоналізму педагога” [5, с. 30].

Науковці вказують, що педагогічна задача є, з одного боку, засобом узагальнення знань, понять, принципів, законів педагогічної реальності, а з іншої – інструментом найбільшої конкретизації та деталізації дій на основі застосування фахових умінь та навичок.

М. Поташник, обґрунтовуючи шляхи знаходження оптимального вирішення задачі-проблеми, доводить, що саме виробничі дії, пов’язані з пошуком ефективного рішення, сприяють творчому розвитку студента як майбутнього вчителя. З досвідом такої діяльності до нього приходить віра в себе і переконаність, що освітня справа приносить задоволення лише тоді, коли самостійно знаходиш оригінальне рішення, не типове для умов, що склалися в певній навчальній або виховній ситуації [6].

Важливим аспектом у розумінні сутності й значення педагогічної задачі як елементу фахової підготовки є поєднання в цьому феномені технології і творчості, гармонії алгоритмічних та евристичних елементів (В. Беспалько, І. Зязюн, Л. Фрідман, А. Белкін). Слушною є думка науковців, що цінність педагогічного алгоритму не стільки в дотриманні послідовності

всіх операцій, скільки в постійних пошуках нових шляхів, цікавого і нестандартного поєднання педагогічних дій, продуктивного перетворення об'єкта педагогічного впливу. В іншому разі такий алгоритм стане не поштовхом для розвитку власного педагогічного почерку, а згубою для творчої особистості.

Однак, кожна освітня технологія диктує свою, особливу логіку дій. Так, О. Новіков, аналізуючи особливості вирішення задачі в різних педагогічних системах, акцентує увагу на низці чинників. Якщо в *традиційному навчанні* можна виокремити такі фази, як прийняття задачі в план дій, здійснення навчальних операцій, їх регулювання під контролем педагога та аналіз результатів, то у *проблемному навчанні* необхідно, перш за все, віднайти протиріччя та створити проблемну ситуацію, потім проаналізувати умови задачі та встановити залежність між умовою та питанням, висунути й перевірити гіпотезу, здійснити операції, а також конкретизувати результати. В свою чергу, вирішення навчальної задачі в *розвивальній технології* передбачає самостійне визначення цілей, їх моделювання (у предметній, графічній або словесній формі), побудову системи часткових задач та ретельний контроль за їх виконанням [4, с. 129–130].

О. Вишневський, долучаючись до полеміки щодо відмінності понять “задача” та “завдання”, вказує, що коренем визначення особливостей кожного з зазначених навчально-педагогічних засобів розвитку особистості є стан вирішеності або невирішеності певної проблеми. Вчений вважає, що “усвідомлення проблемної ситуації, тобто того, що у відомому є щось невідоме, щось таке, чого не можна з'ясувати відразу, перетворює завдання на задачу” [1, с. 96–97]. Далі науковець уточнює: “будь-яке завдання можна вважати повноцінною задачею лише тоді, коли воно характеризується проблемністю і здатне активізовувати творчо-пошуковий потенціал учня, створює напруження” [1, с. 97].

Щодо послідовності вирішення задач, то вчені при розробці методології навчальної діяльності майже однотайні у виокремленні трьох основних фаз їх розв'язання, а саме: фази проектування (цілеутворення), технологічної фази (цілевиконання) та фази рефлексії (контролю та оцінки) [4]. В свою чергу, О. Вишневський, зберігаючи трьохфазний каркас поетапного розв'язання задачі, вбачає в її вирішенні дещо більшу кількість елементів: презентацію задачі, її усвідомлення та виділення проблеми, пошуки шляхів розв'язання та сам процес розв'язання (в усній чи письмовій формі), зіставлення результату з поставленою метою, корекція результату [1, с. 99].

Важливу роль у нагромадженні практичного досвіду студентів з оволодіння методикою викладання предмету “Музичне мистецтво” відіграють *методичні задачі*. Цілком погоджуємося з науковцями, які стверджують, що готовність учителя орієнтуватись та приймати рішення в мінливих і нестандартних умовах реального педагогічного процесу знаходиться в прямій пропорційній залежності від його навченості вирішувати методичні задачі різних видів і типів. У процесі підготовки важливо сформулювати в студента вміння перенесення педагогічної ситуації на рівень методичної задачі та здатності знайти оптимальний варіант її розв'язання. Щоб оптимальним “методичним” способом вирішити навчальну або виховну проблему студенту необхідно самостійно зорієнтуватись у педагогічній ситуації, актуалізувати власні знання або набути нових, вірно визначити мету дій у відповідності до закономірностей навчального процесу та залежно від запропонованих умов визначити конкретні способи дій та досягнути наміченого.

Сьогодні у зв'язку з актуалізацією виробничої компоненти фахової підготовки майбутніх учителів музики виникають реальні передумови для систематизації креативних ідей і поглядів щодо типології педагогічних задач у контексті означеного методологічного підходу.

Так, Л. Спірін, здійснюючи класифікацію педагогічних задач, розподілив їх за певними ознаками, як от: за місцем прояву проблеми та її безпосереднього виявлення (школа, родина, вулиця тощо); за суттю та метою педагогічного процесу (навчальні, виховні та розвивальні задачі); за видами комунікативної взаємодії (учитель – класний колектив, учитель – учень,

учитель- учитель, учитель – батьки); за перспективами перебігу ситуації (стратегічні, тактичні, оперативні) [7].

У свою чергу Л. Мільто, узагальнюючи науково-практичний досвід освітян, доводить, що педагогічні задачі варто розрізняти: а) за основним аспектами організації навчальної діяльності; б) у відповідності до педагогічної мети; в) у залежності від педагогічної ситуації [3, с. 20–21].

Ідея класифікації задач із методики музичного навчання і виховання полягає у виокремленні сукупності операцій, адекватних конкретним видам методичних дій, а саме теоретико-когнітивним, конструктивно-прогностичним, виконавсько-інтерпретаційним, виробничо-практичним, дослідно-перетворювальним та особистісно-рефлексивним. Виділяємо шість груп методичних задач, що відповідають визначеним видам методичних умінь та методичним компетенціям учителя музики:

- 1) теоретико-когнітивні задачі, що забезпечують теоретичне підґрунтя фахових дій педагога, його здатність до пошуку нової інформації, її систематизації та взаємоузгодження з попередньо набутими методичними знаннями;
- 2) конструктивно-прогностичні задачі, що інтегрують у собі вміння вчителя розробляти інноваційні методичні проекти, складати плани навчальної та виховної роботи з учнями, створювати педагогічні ситуації, формулювати музично-виховні завдання;
- 3) виконавсько-інтерпретаційні задачі, що передбачають володіння комплексом умінь художньо-педагогічного аналізу музичного твору, а також виконавськими вміннями для створення яскравої інтерпретації;
- 4) виробничо-практичні задачі, в яких концентруються вміння (організаційні, комунікативні, контрольні, оцінні) для здійснення оперативних дій в процесі безпосередньої музичної роботи з учнями;
- 5) дослідно-перетворювальні задачі, що відповідають за володіння методами дослідної роботи та вмінням впроваджувати її результати в практику музичного навчання і виховання;
- 6) особистісно-рефлексивні задачі, на основі яких набувають операційного утілення здатність майбутнього фахівця відповідати запитам суспільства, знаходить прояв його ставлення до дітей, своєї професії, а також реалізується спроможність самовдосконалення та само-реалізації.

Пропонуємо комплекс методичних задач для студентів, що розкриває свій потенціал у послідовному й цілеспрямованому русі за чотирма змістовими лініями, розробленим у відповідності до етапів методичної підготовки майбутніх педагогів-музикантів.

Перша лінія (ситуативний рівень) визначається розробкою локальних методичних задач з різних предметів фахової підготовки (музично-теоретичних та музично-виконавських – спеціального музичного інструменту, постановки голосу, хорового диригування). *Друга лінія (операціональний рівень)* пов'язана з вивченням курсу "Методика музичного виховання" та вирішенням у лабораторних умовах задач із залучення учнів до конкретних видів музичної діяльності (пізнавальної, виконавської, творчої) та моделюванням різноманітних педагогічних ситуацій, що відображають різні сторони безпосередньої взаємодії вчителя й учнів. *Третя лінія (тактичний рівень)* передбачає розв'язання методичних задач як більш об'ємного педагогічного проекту, у якому студенти визначають цілі своєї навчально-педагогічної діяльності, активно використовують власний методичний досвід на виробничих практиках у безпосередній роботі з учнями, вдосконалюючи та поглиблюючи методичні знання та вміння. *Четвертою лінією (стратегічний рівень)* передбачено вирішення методичних задач найбільшої практичної складності та теоретичного узагальнення по складанню великих педагогічних проектів з використанням традиційних та новітніх педагогічних технологій.

Уточнимо, що проекти стратегічного рівня потребують досвіду інтеграції різновекторних напрямів фахових дій, систематизації знань теоретичного та практичного характеру, дослідно-експериментальних умінь (здобувати наукову та навчально-методичну інформацію, творчо її інтерпретувати та застосовувати). Яскравим прикладом методичних задач стратегічного

рівня є розробка майбутнім педагогом-музикантом конкретної наукової теми з проблем музичного навчання і виховання, що знаходить утілення в здійсненні наукового дослідження та написанні магістерської роботи.

Керуючись результатами проведеної дослідної роботи, констатуємо, що ефективність методичної підготовки майбутніх учителів музики з позицій задачного підходу може бути забезпечена при дотриманні таких педагогічних умов:

- координації виробничо-педагогічних вимог у викладанні фахових предметів, що спрямовані на вирішення інтегративних методичних задач різних видів;
- визначенням для кожного освітньо-кваліфікаційного рівня необхідного і достатнього набору навчальних задач-ситуацій, послідовність яких вибудовується у напрямку зростання повноти, проблемності, конкретності, новизни, практичності, міжпредметності, креативності, ціннісно-сислової рефлексії і самооцінки;
- включеністю студентів у фахову діяльність засобом рішення методичних завдань чотирьох рівнів складності;
- розробки системи методичних завдань у відповідності до існуючих видів методичних умінь;
- реалізацією технології введення педагогічних задач-ситуацій різних типів і рівнів у зміст навчальних модулів різних блоків фахової підготовки;
- вибудовою алгоритмів й евристичних схем, на основі яких знаходять конструктивне рішення педагогічні ситуації.

Отже, проблематика вирішення методичних задач у підготовці майбутніх педагогів-музикантів пов'язана з розробкою відповідної технології, що передбачає використання певних логічних схем та алгоритмів, вибір оптимальних варіантів мисленевих та виробничих дій для досягнення конкретного педагогічного результату. Впровадження задачного підходу сприяє досягненню важливої мети по створенню комплексу методичних задач, у процесі розв'язання яких чітко окреслюється траєкторія саморуку особистості майбутнього педагога-музиканта до оволодіння фаховою майстерністю.

Список використаних джерел

1. Вишневський О.І. Теоретичні основи сучасної української педагогіки: Навч. посіб. – 3-є вид., допрац. і доп. / О.І. Вишневський. – К. : Знання, 2008. – 566 с.
2. Дубасенюк О.А. Реалізація задачного підходу у професійній підготовці майбутнього вчителя / О.А. Дубасенюк // Нові технології навчання: Матеріали міжнародної конференції [“Духовно-моральне виховання і професіоналізація: виклики ХХІ ст.] // № 66. – Ч. 1: Інститут інноваційних технологій і змісту освіти Міністерства освіти і науки України, Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки. – Київ-Вінниця, 2010. – С. 159-164
3. Мільто Л.О. Методика розв'язання педагогічних задач: навч. посіб. / Л.О. Мільто. – 2-є вид., перероб. і доп. – Харків: Ранок-НТ, 2004. – 152 с.
4. Новиков А.М. Методология учебной деятельности / А.М. Новиков. – М.: Издательство “Эгвес”, 2005. – 176 с.
5. Педагогічна майстерність: підручник / [І.А. Зязюн. Л.В. Крамущенко. І.Ф. Кривонос та ін.] за ред. І.А. Зязюна. – 3-є вид., допов. і переробл. – К. : СПД Богданова А.М., 2008. – 376 с.
6. Поташник М.М. Педагогическое творчество: проблемы развития и опыт: пособие для учителя / М.М. Поташник. – К. : Рад.школа, 1988. – 187 с.
7. Спириин Л.Ф. Теория и технология решения педагогических задач /Л.Ф. Спириин. – М.: Российское педагогическое агентство, 1997. – 154 с.

The article deals with a question of theoretical and methodological support of the process of solving pedagogical problems in the preparation of music teachers. It is well-proven that introduction of technology of application of task approaches, development of effective mechanisms of design of pedagogical situations are considered as the most serious practical problems in organization of students-musicants' education.

The author proves that the productive actions related to the search of effective and optimal decisions assist to creative develop future teacher. The essence and value of methodical tasks are analysed, the variants of their

classification are offered. Cognitive tasks provide the theoretical base of professional actions of a teacher, his capacity for new information retrieval and its systematization. Constructive tasks integrate teacher's abilities to develop innovative methodical projects, plan educational work with students and create pedagogical situations. The tasks envisage possessing the complex of abilities of artistically-pedagogical analysis of piece of music by carrying out abilities. Productive tasks are sent to forming of pedagogical abilities of organization, communication, control, estimation in the process of direct musical work with students. Experienced tasks are sent to the capture methods and abilities of research work. Reflexive tasks determine its attitude of future specialist toward children, to the profession, induce to self-perfection and self-realization.

The author works out the pedagogical terms of efficiency of methodical preparation of future teachers-musicians on the basis of task approaches. A dominant among them are: realization of technology of introduction of pedagogical tasks-situations of different types and levels in maintenance of the educational modules of different blocks of professional preparation; creation of algorithms and heuristic charts on the basis of that pedagogical situations find a structural decision.

Student's ability to solve methodical tasks put them in the center of educational process, convert them into the active subject of pedagogical activity.

Key words: methodical training of future teachers of music, task approach, pedagogical objective, methodical task, pedagogical effect, pedagogical situation.

УДК 378.016.784

Борисова Тетяна

Borysova Tetiana

ХУДОЖНЬО-ІНТЕГРАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ОПТИМІЗАЦІЇ ВОКАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ

ARTISTIC-INTEGRATION TECHNOLOGIES AS A MEANS OF OPTIMIZATION OF VOCAL-PERFORMING PREPARATION OF THE FUTURE MUSIC TEACHERS

У статті досліджуються можливості художньої інтеграції в контексті музичної освіти, розкриваються механізми використання інтегративних технологій у процесі вокально-виконавської підготовки майбутніх учителів музики.

Ключові слова: синтез мистецтва, мистецька педагогіка, підготовка студентів, вокальне виконавство, інтегративні технології.

Провідні тенденції сучасної мистецької педагогіки зумовлюють необхідність пошуку нових ефективних механізмів підготовки фахівців, здатних вільно орієнтуватись у нових соціокультурних реаліях та в повному обсязі вирішувати проблеми естетичного виховання дітей та молоді. Учитель, спроможний ефективно здійснювати художньо-естетичний розвиток особистості, безпосередньо пов'язується із наявністю у нього високорозвиненого поліхудожнього мислення, сформованістю здатності поєднувати у своїй діяльності елементи різних видів мистецтва. З огляду на це, особливої актуальності набуває проблема використання інтегративних технологій у практиці музично-педагогічної освіти.

Упровадження художньо-інтегративних технологій у процес професійно-практичної, зокрема вокально-виконавської підготовки студентів уможлиблює поєднання потужних можливостей мистецької інтеграції з традиційними засобами навчання, збагачення і